

Burgerraad voor het klimaat Balans 2023 - 2025

Gedetailleerde versie





Beste lezer,

De Brusselse permanente Burgerraad voor het klimaat, die begin 2023 door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering werd opgericht in het kader van haar klimaatbeleid, bestaat nu drie jaar. In de voorbije periode zijn er al tal van nieuwe initiatieven op het gebied van klimaatgovernance¹ opgezet. Ik nodig u uit om samen te ontdekken wat dit nieuwe burgerforum na drie cycli heeft bereikt.

In elk van de drie cycli werkten de burgers rond een verschillend thema. Dat was opeenvolgend leefomgeving, voeding en de deel- en samenwerkingseconomie.

In dit document maakt het secretariaat van de Burgerraad voor het klimaat de balans op van de impact van de eerste drie cycli op de klimaatgovernance in Brussel. Het verslag beschrijft een aantal van de acties die hebben plaatsgevonden en maatregelen die zijn ingevoerd of momenteel worden geïmplementeerd, evenals het potentieel dat bepaalde voorstellen zouden kunnen bieden voor een nog ambitieuzer bestuur.

Een interessante vaststelling is dat de impact niet alleen afhangt van de voorstellen zelf, maar ook van andere nieuwe dynamieken, tot stand gebracht door de Burgerraad voor het klimaat.

Het doel van deze eerste evaluatie is om de balans op te maken van wat er al is bereikt. Ze is niet bedoeld om nieuwe beslissingen te formuleren buiten de verschillende reacties van de regering om. Ze is gebaseerd op informatie, verzameld bij deskundigen van de verschillende gewestelijke autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van en het toezicht op de maatregelen. De evaluatie helpt ons om de mogelijkheden voor verdere actie in kaart te brengen.

Dit is slechts een eerste balans van de impact van de Burgerraad voor het klimaat. Naarmate er nieuwe cycli en resultaten volgen, zullen we deze evaluatie regelmatig updaten.

We wensen u veel leesplezier en kijken ernaar uit om de groeiende impact te volgen die de Burgerraad voor het klimaat heeft en zal blijven hebben op het klimaatbeleid in Brussel in de komende jaren en decennia.

Het secretariaat van de Burgerraad voor het klimaat

¹ Het opstellen, sturen en beoordelen van overheidsmaatregelen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en ons aan te passen aan de klimaatverandering.



Inhoudstafel

1 - BURGERRAAD VOOR HET KLIMAAT	3
2 - BALANS EN RESULTATEN VAN DE DRIE VORIGE CYCLI	5
3 - CONCLUSIES.....	25
Bijlagen	28

1 - BURGERRAAD VOOR HET KLIMAAT

LATEN WE SAMEN ACTIE ONDERNEMEN VOOR HET KLIMAAT!

Het klimaat wordt verstoord en we moeten dringend actie ondernemen. In de eerste plaats om de meest kwetsbaren te beschermen, die het hardst getroffen zullen worden door de gevolgen van de klimaatverandering: overstromingen, hittegolven, droogte enz. We moeten onze huizen isoleren, ons anders gaan verplaatsen, vervuiling beperken, de stijgende energiekosten het hoofd bieden, de stad opnieuw vergroenen om haar weer leefbaar en duurzaam te maken enz. De maatregelen voor het klimaat en tal van andere thema's hebben gevolgen voor ieder van ons. Het spreekt voor zich dat we inspraak hebben in deze programma's!

Politici, administraties, academische instellingen, ondernemingen, experts enz. moeten actie ondernemen, maar ook de inwoners van het Brussels Gewest en de economische, sociale en institutionele actoren hebben een centrale rol te spelen in de klimaattransitie. Het doel is samen te werken aan de ontwikkeling van onze stad en ons gewest om deze duurzamer te maken en aan te passen aan de snelle veranderingen.

Gezien de omvang van de huidige klimaat- en milieu-uitdagingen hangt het succes van het overheidsbeleid niet alleen af van de relevantie van de genomen maatregelen, maar ook van hun acceptatie door het publiek.

"burgerparticipatie in de vorm van raadpleging, overleg of gezamenlijke beslissingen is een essentiële hefboom om de legitimiteit en doeltreffendheid van de voorgestelde maatregelen te versterken. OESO."

DE STEM VAN DE BURGER TELT!

Om met één stem te spreken over deze kwesties richtte het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2023 een Burgerraad voor het klimaat op om de stem van de burgers op het voorplan te brengen. Bewoners met soms verschillende, zelfs uiteenlopende meningen komen samen



rond de tafel om een gemeenschappelijke visie te formuleren over een specifiek klimaatgerelateerd onderwerp.

Elk jaar brengt deze democratische Burgerraad tussen de 65 en 100 – via loting geselecteerde – Brusselaars van alle origine, statussen, gender, talen en culturen samen. Zo zorgt de Brusselse Regering ervoor dat de Brusselse bevolking evenwichtig vertegenwoordigd is in al haar diversiteit. Die diversiteit is heel belangrijk, want hoe rijker en gevarieerder ze is, hoe beter we in staat zullen zijn om ideeën te verzamelen die rekening houden met de behoeften en realiteiten van zoveel mogelijk mensen!

BURGERS DIE SAMENWERKEN MET DE OVERHEID

De Burgerraad vergadert rond een specifiek thema, dat elk jaar door de burgers zelf wordt gekozen. Zes bijeenkomsten lang debatteren ze samen en bedenken ze concrete oplossingen op basis van hun dagelijkse leven en eigen ervaringen. Ze benadrukken ook de obstakels die hen momenteel verhinderen deel te nemen aan de transitie of die een negatieve impact hebben op hun leven als gevolg van de genomen maatregelen. Die ideeën voor actie worden gebundeld in een verslag met voorstellen, dat ze aan het einde van het proces aan de regering voorleggen. Deze Burgerraad is permanent en tot nu toe kwamen er al drie klimaatgerelateerde onderwerpen aan bod: leefomgeving, voeding en de deel- en samenwerkingseconomie. Deze drie rapporten met de aanbevelingen [zijn hier beschikbaar](#).

De regering heeft beloofd deze aanbevelingen te bestuderen, erop te reageren en ze uit te voeren. Daartoe heeft ze haar gewestelijke overheidsdiensten, waaronder Leefmilieu Brussel (dat het secretariaat van de Burgerraad verzorgt), opgedragen de opvolging van de besliste acties voor te bereiden.

Binnen de Burgerraad worden leden aangesteld om erop toe te zien dat deze opvolging vlot verloopt en de voorstellen van de burgers worden opgenomen in de klimaatactieplannen die door het Brussels Gewest worden gepland. Zo speelt deze Burgerraad voor het klimaat een actieve rol in de collectieve antwoorden die nodig zijn om de klimaatuitdaging aan te gaan.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een pionier op dit gebied. Dit nieuwe orgaan maakt deel uit van de klimaatgovernance die is vastgelegd in de Brusselse klimaatwet en versterkt het Brusselse institutionele arsenaal waarmee het Gewest zijn klimaatverbintenissen kan nakomen. Er zijn contacten gelegd voor overleg en advies met adviesorganen, zoals het Brussels Comité van Klimaatdeskundigen, de betrokken administraties en vele andere structuren die op dit gebied actief zijn.



2 - BALANS EN RESULTATEN VAN DE DRIE VORIGE CYCLI

WAT IS ER DANKZIJ DE BURGERRAAD VERANDERD VOOR ONS GEWEST?

De Brusselse regering heeft zich ertoe verbonden de voorstellen van de Burgerraad op de voet te volgen en te evalueren. Het secretariaat van de Burgerraad analyseerde de voortgang van de afgelopen drie jaar en onthult nu de eerste resultaten van deze burgerparticipatie. Die kunt u op de volgende pagina's ontdekken, cyclus per cyclus. Dit is slechts een eerste balans, die in de loop van de tijd nog verder zal worden uitgewerkt. Maar we kunnen nu al zeggen dat het werk van de Burgerraad en de maatregelen die deze voorstelt met betrekking tot het klimaat, bijdragen aan een eerlijkere transitie naar een koolstofarme samenleving.

Voor een rechtvaardige transitie

Deze uitdrukking weerspiegelt de wens van de Burgerraad en veel andere stemmen, in Brussel en elders, om te werken aan een transitie waarbij alle geledingen van de samenleving worden betrokken. De klimaatmaatregelen, die ons een duurzame toekomst moeten brengen, mogen niemand aan de kant laten staan – en zeker niet de meest kwetsbare mensen, die het vaakst worden getroffen door klimaat- en energieveranderingen.

De debatten van de Burgerraad en de daaruit voortvloeiende voorstellen zijn gebaseerd op de dagelijkse ervaringen en moeilijkheden waarmee veel Brusselaars momenteel worden geconfronteerd. Het spreekt dus voor zich dat de voorstellen die aan de regering worden gedaan, gekleurd zijn door deze collectieve en solidaire overweging van de realiteit die de bewoners ervaren. Voorstellen van burgers zijn niet alleen een belangrijke bron van informatie, maar helpen ook te begrijpen hoe het komt dat klimaatmaatregelen zo vaak op weerstand botsen: Wat zijn de uitdagingen en obstakels? Waarom voelen sommige bewoners zich in de steek gelaten door de overheid? Dit is waardevolle informatie, die de regering vervolgens kan opnemen in haar klimaatgovernance.



- « Vroeger voelde ik mij een voorbijganger. Voor de eerste keer voel ik mij een inwoner van Brussel, en volledig toegewijd». **Annarita**

Een partnerschap tussen overheden en burgers

Een tweede noemenswaardig kwalitatief element is de verandering in de gewestelijke overheden die betrokken zijn bij het werk van de Burgerraad. Burgerschap en klimaatgovernance hebben duidelijk een keerpunt teweeggebracht in de werking van de bestuurlijke overheden. Vandaag is er meer samenwerking tussen de ambtenaren van de



verschillende diensten. Daarnaast laten de medewerkers zich ook leiden door meer transparantie en grotere inspanningen om rekening te houden met de dagelijkse realiteit van de Brusselaars. In elke cyclus ontspint zich een standvastige dialoog tussen ambtenaren en burgers, die samen de praktische en technische haalbaarheid van de ingediende voorstellen onder de loep nemen. Zo zijn de plannen en programma's die door de overheidsdiensten worden ontwikkeld, des te beter gekalibreerd, ondersteund en aangepast aan de verschillende realiteiten in Brussel. Vandaag begrijpen steeds meer deskundigen bij de overheid de toegevoegde waarde van een actieve betrokkenheid van lokale bewoners, via de Burgerraad, bij de uitbouw van het klimaatbeleid.



- « Ik was verbaasd dat zoveel mensen met uiteenlopende meningen overeenstemming konden bereiken over gezamenlijke voorstellen ». **Nico**

Burgers en belanghebbenden in Brussel

Ten derde creëert de Burgerraad een plek waar burgers met verschillende achtergronden, die elkaar anders nooit zouden ontmoeten, elkaar kunnen leren kennen en met wederzijds respect ideeën kunnen uitwisselen binnen een gestructureerd kader. Bovendien ontwikkelen ze tijdens dit proces vaardigheden om actief burgerschap te ontdekken en uit te oefenen. Ze leren van binnenuit hoe de klimaatgovernance werkt en ontwikkelen de vaardigheden om te debatteren en hun stem te laten horen. De Burgerraad draagt ook bij tot de creatie van een forum waar de burgers en de verschillende spelers die betrokken zijn bij het Brusselse klimaat, zoals deskundigen van de overheid, lokale actoren en wetenschappelijke onderzoekers, elkaar kunnen ontmoeten en debatteren. Die ontmoetingen dragen bij tot wederzijds begrip en tolerantie tussen bewoners en professionals.



- « Ook al komen we allemaal uit zeer verschillende omgevingen, vindt een confrontatie plaats binnen een kader van wederzijds respect ». **Rodrigue**

VERBETERING VAN THEMATISCHE ACTIEPLANNEN

De impact van het werk van de Burgerraad blijft uiteraard niet beperkt tot de hierboven genoemde punten, die eerder van conceptuele aard zijn. We stellen ook verbeteringen vast in de thematische plannen en programma's met betrekking tot het klimaatbeleid zelf.



Dat willen we illustreren aan de hand van enkele concrete voorbeelden die aansluiten op de drie thema's die in de vorige cycli aan bod kwamen.

« De Burgerraad herinnert ons aan het belang om inwoners te betrekken bij belangrijke maatschappelijke keuzes. Maar het toont ook dat collectieve intelligentie niet mag onderschat worden: ze krijgt vorm doorheen de tijd, de methode, het vertrouwen en een echte uitwisseling tussen experts. Het is een verrijking voor beide kanten ». **Julien (expert administratie)**

Dit is echter een eerste balans, die jaarlijks zal worden bijgewerkt. Sommige veranderingen kosten tijd, andere gaan sneller, afhankelijk van de complexiteit van de voorgestelde acties.

Hieronder geven we daarom niet alleen voorbeelden van wat er is bereikt, maar ook van gebieden waar we nog verder kunnen gaan, afhankelijk van de keuzes en prioriteiten van de regering.

« De Klimaatraad heeft een rechtstreekse uitwisseling mogelijk gemaakt tussen de administratie en de bewoners. Als verantwoordelijke van de administratie heb ik direct kunnen vaststellen wat wel en niet gekend was bij de bewoners van de acties die we ontwikkelen. Naast de acties haalt de administratie ook een meerwaarde uit de rechtstreekse feedback over de acties die reeds lopen ». **Joëlle (experte administratie)**

Cyclus 1: "Leefomgeving, huisvesting en vergroening van de stad"

Met betrekking tot [de impact van de Brusselse leefomgeving](#) op de uitstoot van broeikasgassen (gebouwen zijn verantwoordelijk voor bijna 60% van de directe uitstoot van broeikasgassen in het Brussels Gewest), heeft de Burgerraad tijdens de eerste cyclus (tussen februari en april 2023) verschillende domeinen aangesneden waaraan het Gewest specifiek zou kunnen werken.

Met betrekking tot huisvesting stipte de Burgerraad om te beginnen de energierenovatie van de Brusselse woningen als een zeer belangrijk punt aan. Deze renovatie moet toegankelijk en haalbaar zijn voor zoveel mogelijk mensen, vooral huurders. Ze moet in de hand worden gewerkt door een herziening van de energiepremies, die efficiënt en eerlijk moeten worden gebruikt, zodat degenen die ze het meest nodig hebben er prioritair toegang toe hebben. De Burgerraad deed niet alleen voorstellen over de toegankelijkheid, maar ook over de soorten te gebruiken materialen. Milieuvriendelijke oplossingen staan daarbij centraal.

Deze opmerkingen en voorstellen werden positief onthaald door de regering en de betrokken overheidsdiensten, die ze bestudeerden en besloten ze deels op te nemen in de nieuwe [RENOLUTION-strategie](#), die momenteel wordt aangepast, in het [Sociaal Klimaatplan](#) dat in



2026 zal worden aangenomen, en in het [nieuwe project](#) voor de premies, dat wordt voorbereid voor 2027.

Hieronder vindt u meer details over de opvolging van een aantal aanbevelingen van burgers.

Ten eerste, wat energie-efficiënte renovatie van gebouwen betreft

<i>Voorstellen van burgers</i>	<i>Opvolging van de bevoegde overheid</i>
Het aantal inkomenscategorieën voor renovatiepremies verhogen om meer verfijning en aanpassing aan individuele situaties te garanderen (bv. van 3 naar 10 categorieën).	De regering heeft besloten om dit voorstel in detail te analyseren. Voor ze dit kan implementeren, wil ze weten welke inkomenscategorieën best overeenstemmen met de Brusselse realiteit. Daarom werd er een onderzoek gestart naar de verschillende soorten categorieën en werd er een voorstel voor aanpassingen gedaan. Dat voorstel voorziet een stijging naar vijf premiecategorieën, met een betere verdeling van de middelen voor de categorieën die de meeste steun nodig hebben. Het voorstel voor nieuwe premies zal in 2027 aan de toekomstige Brusselse regering worden voorgelegd. => Meer informatie over de premies op de Renolution-website.
De delta tussen de initiële en de gewenste EPB opnemen in de berekening van de premies (zo kan een hogere premie worden betaald naarmate de EPB van het te renoveren pand lager is).	Deze aanbeveling, die de premie koppelt aan het verschil tussen het energieprestatieniveau (EPB) van het gebouw voor en na het werk, is momenteel te complex om uit te voeren. Anderzijds kunnen de beginselen van het voorstel in aanmerking worden genomen voor het nieuwe premiesysteem in 2027. In het nieuwe model zouden premies alleen beschikbaar zijn voor bepaalde soorten gebouwen, bijvoorbeeld gebouwen in de meest energieverslindende categorieën, F en G. Daarbij wordt dus geen rekening gehouden met het verschil als zodanig, maar wel met het principe van de EPB vóór de werken. Op die manier zouden de premies in de eerste plaats worden toegekend aan bewoners of eigenaars van de meest energieverslindende gebouwen. Het voorstel



	voor nieuwe premies wordt in 2027 aan de volgende Brusselse regering voorgelegd. <i>Lees meer over de premies op de Renolution-website.</i>
<i>Aanzetten tot het gebruik van kringloopmaterialen.</i>	Het gebruik van gerecyclede materialen bespaart zowel 'grijze' energie (energie die bij de bron wordt gebruikt om goederen en diensten te produceren) als geld. Daarnaast is in het kader van de bijwerking van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening (GSV) voorzien om het hergebruik van kringloopmaterialen aan te moedigen. Ondertussen heeft het Gewest al meerdere stimulerende maatregelen ontwikkeld om het hergebruik van kringloopmaterialen aan te moedigen. De volgende hulpmiddelen zijn beschikbaar gesteld aan de doelgroepen: ● De TOTEM-tool Om de Belgische bouwsector te helpen de milieu-impact van gebouwen te verminderen, ontwikkelden de drie gewesten een informatietool met de naam TOTEM [<i>Tool to Optimise the Total Environmental impact of Materials</i>]. De belangrijkste voordelen van TOTEM zijn de objectiviteit en transparantie, waardoor spelers in de bouwsector (<i>architecten, ontwerp bureaus, aannemers, eigenaren, ontwikkelaars, overheden enz.</i>) de potentiële milieueffecten van gebouwen al in de vroegste stadia van het ontwerp kunnen vaststellen en beperken. Het Brussels Gewest is van plan om van TOTEM op termijn een verplichte tool te maken. Meer informatie over de tool. ● De GRO-tool GRO is een tool om de duurzaamheid van bouwprojecten te meten en verbeteren. De tool is niet verplicht, maar moedigt het gebruik van kringloopmaterialen aan. Meer informatie over de tool. ● Europees project FCRBE



	Het FCRBE-project (<i>Facilitating the circulation of reclaimed building elements in Northwestern Europe</i>) biedt een reeks hulpmiddelen voor hergebruik, sloop enz. Raadpleeg voor meer informatie de Gids Duurzame Gebouwen: U kunt het dossier hier raadplegen voor meer informatie over het project en de gewenste resultaten met behulp van de tool Opalis.
--	---

De Burgerraad wees er ook op dat de regering bepaalde regels inzake stedenbouwkunde en ruimtelijke ordening zou moeten herzien om nieuwe manieren van wonen en het delen van beschikbare ruimte op te nemen. Het zou helpen om de energierekeningen en de impact voor huishoudens te verlagen. Neem bijvoorbeeld de voorgestelde maatregelen met betrekking tot **het delen van ruimte en middelen**. (NB: de herziening van de [Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening](#) is nog bezig).

<i>Voorstellen van burgers</i>	<i>Opvolging van de bevoegde overheid</i>
<i>Het warmtenet van een verbrandingsoven in de wijk delen.</i>	Voor 2040-2050 is een project gepland om een warmtenet te ontwikkelen vanuit de verbrandingsoven van Neder-over-Heembeek. Gezien het grote potentieel van deze energiebron en de tijd die nodig is om een warmtenetwerk te ontwikkelen, gaat het hier dus om een langetermijndoelstelling. Momenteel wordt er gewerkt aan de eerste uitbreiding van het netwerk naar Neder-Over-Heembeek. Bovendien buigt de Task Force 2050, die de verschillende belanghebbenden samenbrengt, zich over de ontwikkelingsstrategie voor warmtenetten. Dit project maakt deel uit van de 'eerlijke transitie' omdat de warmte die door de verbrandingsoven wordt geproduceerd, kan worden gebruikt om sociale woningen te verwarmen. Meer info.
<i>Een database van leegstaande en onbezette gebouwen en braakliggende terreinen aanleggen om een nauwkeurige inventaris te krijgen van</i>	De Burgerraad stelt een belangrijk punt aan de orde over het hergebruik van oude gebouwen in plaats van het bouwen van nieuwe. Zoals vastgesteld door de burgers, is het in kaart brengen van leegstand een



<i>gebouwen die kunnen worden verbouwd (kantoren, verenigingslokalen enz.).</i>	eerste vereiste indien de overheid dit probleem wil aanpakken. Bij Perspective.Brussels bestaat al een inventaris van de leegstand op buurtniveau (zie Meer info). Die moet tegen 2026-27 worden aangevuld met gegevens over leegstaande gebouwen (<i>winkels, woningen en kantoren</i>). Deze database zal worden uitgebreid met leegstaande gebouwen, zoals voorgesteld door de Burgerraad. De volgende regering zal dus kunnen gebruikmaken van deze informatie om dit beleid verder te ontwikkelen zoals gewenst.
<i>Spelers die overheidsgeld ontvangen, voldoende dakruimte hebben en in staat zijn zonnepanelen te laten installeren, verplichten deel te nemen aan proefprojecten om energiegemeenschappen te creëren.</i>	De overheid wilde eerst het kader en de instrumenten ontwikkelen vooraleer dit verplicht te maken voor andere spelers. Hieronder volgt de situatie met betrekking tot de ontwikkeling van energiegemeenschappen in het Gewest. Stand van zaken van de ontwikkeling van energiegemeenschappen Tot nu toe zijn er 30 energiegemeenschappen opgericht in het Gewest, waaronder 15 nieuwe sinds begin 2025. De lijst van gemeenschappen en hun activiteiten is online beschikbaar. Daarnaast zijn er 277 deelacties aan de gang in het Brussels Gewest, met 2317 deelnemers! Monitoring, studies en beoordelingen Sinds 2024 is er een observatorium voor energiedelen en -gemeenschappen online met alle informatie over het aantal gemeenschappen, deelactiviteiten en deelnemers enz. Er is ook de studie van 2024 over het potentieel, de ontwikkeling en de werking van energiegemeenschappen, met inbegrip van eventuele ongerechtvaardigde belemmeringen en beperkingen voor hun ontwikkeling, dat een overzicht biedt van het potentieel van de energiegemeenschappen. Hierbij werd een inventaris voorgesteld van de ontwikkeling



van de gemeenschappen in Brussel. De studie beschrijft ook de factoren die de ontwikkeling van energiegemeenschappen verhinderen of vertragen.

Daarnaast zijn er andere hulpmiddelen geïntroduceerd of in ontwikkeling:

De dienst Facilitator Energiedelen en Energiegemeenschappen

Deze dienst van Leefmilieu Brussel biedt actieve ondersteuning aan projectontwikkelaars. In 2024 behandelde de Facilitator 336 nieuwe ondersteuningsverzoeken. Sinds begin 2025 zijn er al 179 verwerkt.

De dienst Facilitator ontwikkelde ook andere nieuwe instrumenten:

- Modelclausules voor typebestekken voor het creëren en beheren van energiedelen en -gemeenschappen;
- Nieuwe modelovereenkomsten
- De Gids Duurzame Gebouwen bevat nu tal van instrumenten om energiedelen en de oprichting van energiegemeenschappen te vergemakkelijken ([Energiedelen en Energiegemeenschappen | Gids Duurzame Gebouwen](#)) en in het bijzonder succesverhalen over energiedelen en [energiegemeenschappen](#).

Vanaf 2026 wordt de rol van de dienst Facilitator uitgebreid met ondersteuning voor 'groepsmobilisatie' voor mede-eigendom, om hen te helpen bij het opzetten van een deelplan.

Facturatietool BEST

De tool BEST wordt tot eind 2025 getest door bestaande deelprojecten. De tool zal de administratieve aspecten van energiegemeenschappen vergemakkelijken. De voltooiing en beschikbaarheid zijn gepland voor begin 2026.

Cartografische gegevens

Sibelga werkt aan het beschikbaar maken van cartografische gegevens van het netwerk, waardoor het gemakkelijker wordt om aan energiedelen te doen.



	In de tussentijd zal Sibelga deze gegevens al publiceren in Excelformaat. Zoals we kunnen zien, gaat de ontwikkeling van energiegemeenschappen in Brussel door, net als de ontwikkeling van expertise. De regering zal deze ontwikkeling blijven volgen en deze tools en de evaluatie ervan dan ook kunnen gebruiken om het wettelijk kader nauwkeuriger te ontwikkelen en zo te onderzoeken of een verplichting op dit gebied al dan niet gepast is. Wordt vervolgd ...
<i>De huidige verordening 4 die dit niet toelaat (punten 4, 5 en 6) wijzigen en een mandaat voor de gemeenten toevoegen om energiegemeenschappen op te richten door te voorzien in de nodige menselijke en financiële middelen om toezicht en goed beheer te verzekeren (delegeren aan een vereniging of intern de leiding nemen). Bv. een Wijkcontract</i> <i>Energiegemeenschap opstellen volgens hetzelfde principe als de duurzame wijkcontracten.</i>	In het kader van een Europees project en met de steun van het Gewest voeren drie Brusselse gemeenten momenteel een studie uit over energiegemeenschappen met bijzondere aandacht voor actie op schaal van de gemeente. Dit onderzoek maakt deel uit van een project met de naam 'Empower' en zal resulteren in de aanstaande publicatie van vier deliverables over de volgende onderwerpen: ● <u>Het actiepotentieel van de gemeenten</u>: definiëren van de rol van de gemeenten in de dynamiek van energiedelen en energiegemeenschappen; ● <u>Een overzicht van de situatie op lokaal niveau in Brussel</u>: acties die de gemeenten al hebben ondernomen op het gebied van energiedelen en energiegemeenschappen. ● <u>Een lijst van barrières en mogelijke oplossingen</u> voor de implementatie van projecten (voor gemeenten en burgers) en actievoorstellen om ze te overwinnen. ● <u>Een lijst met inspirerende initiatieven</u>. Uiteindelijk zou deze studie moeten helpen om Brusselse gemeenten die projecten voor energiegemeenschappen in hun gebied willen implementeren, te ondersteunen. Tot slot zal de Brusselse wetgeving inzake het delen van elektriciteit in 2026 worden gewijzigd om de nieuwe Europese bepalingen op dit gebied om te zetten. Dat zal een gelegenheid zijn om de burgervoorstellen te bestuderen op basis van de resultaten van de



	uitgevoerde experimenten en de verschillende studies, en om te beslissen welke aanpassingen in dat opzicht kunnen worden gemaakt.
<i>Het delen van woningen en intergenerationele huisvesting onder meerdere personen en/of gezinnen (met name samenwonen, gedeelde huisvesting onder jonge werknemers, ouders die alleen wonen) vergemakkelijken door een einde te maken aan het huidige juridische kader, dat een logica volgt van 1 woning = 1 persoon of 1 gezin, om te zorgen voor een goed begrip en behoud van de sociale rechten van elke bewoner van de woning; het delen van schoolruimten met lokale actoren (verenigingen, collectieven, kunstenaars, eetzaal, lokalen, speelplaatsen enz.) buiten de schooluren aanmoedigen; een beroep doen op de standaardcontracten die Perspective.brussels ter beschikking stelt en zich inspireren op de gemeentescholen van Sint-Gillis, die samenwerken met de vzw Cemome.</i>	<u>Het NETCO</u>-project, een netwerk van Europese steden voor participatieve huisvesting, gericht op de uitwisseling van ideeën en de bevordering van sociale integratie, is met een zeer positief resultaat afgesloten. Een NETCO 2.0-project van een Spaanse stad is goedgekeurd door de Europese Commissie. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal deelnemen via de administratie Brussel Huisvesting. Het project startte in januari 2026 en loopt af eind 2027. De lessen die uit de eerste editie werden getrokken, kunnen dus worden bestudeerd voordat de nieuwe regering ze toepast in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
<i>Onderzoeken hoe het delen van diverse voorzieningen kan worden gereguleerd.</i>	Gedeeld gebruik van bepaalde openbare voorzieningen bespaart ruimte, middelen en energie. Wat de regelgeving betreft, komt Perspective af en toe tussen op het niveau van het Richtplan van Aanleg (RVA). Een Richtplan van aanleg (RPA) legt het ruimtelijke kader en de regels vast van een stedelijke strategie. Dit nieuwe instrument voor ruimtelijke ordening vult de andere gewestelijke plannen aan en neemt een belangrijke plaats in de



gewestelijke planhiërarchie in. Op het gebied van stedenbouw is het in theorie mogelijk operationele aspecten en aanbevelingen over gedeeld gebruik aan deze RVA's toe te voegen. Dat vereist een mandaat van de regering om door te gaan met de RVA's die nog niet zijn goedgekeurd of nieuwe RVA's te ontwikkelen.

Het Gewest doet al aan gedeeld gebruik vanuit meerdere specifieke invalshoeken (*scholen, sportfaciliteiten, studieruimten en gemeenten*):

De scholen

Het Schoolcontract heeft concrete voorbeelden en projecten op dat gebied mogelijk gemaakt. Hier zijn een paar voorbeelden:

In Sint-Gillis [heeft de basisschool Ulenspiegel](#) haar sporthal opgesteld voor de buurt. Nabij het Noordstation heeft de school [Klvertje vier](#) een brug geslagen tussen de school en de wijk, door de school open te stellen voor de buurt.

Op basis van casestudy's ontwikkelde Perspective [een juridisch kader](#) voor het openstellen van scholen voor de wijk. [Meer informatie](#)

Sportlocaties

Via de [website Spots Brussels](#) worden sport- en cultuurlocaties gedeeld.

Studieruimten/BRIK

Via dit netwerk worden plaatsen tijdens de blok tijdelijk beschikbaar gesteld voor studenten om te studeren.

De gemeenten

De gemeenten passen het principe van gedeeld gebruik al lang toe op hun erfgoed in bepaalde omgevingen (scholen, sport, cultuur enz.). Zo zijn er tal van voorbeelden, maar deze zijn niet centraal gebundeld.

De volgende regering zou deze initiatieven kunnen gebruiken als basis om het toepassingsgebied van gedeeld gebruik uit te breiden en te coördineren.



De Burgerraad besteedde ook veel aandacht aan de thema's opleiding en informeren.

Voorstellen van burgers	Opvolging van de bevoegde overheid
<i>"Beroepen in de bouw aantrekkelijker maken en de waarde ervan verhogen (in middelbare scholen, beroepsopleidingen, technische opleidingen, innovatie en onderzoek) om over de nodige arbeidskrachten te beschikken om de doelstellingen voor 2050 te halen".</i>	Deze aanbeveling van de burgers ligt volledig in de lijn van de verschillende initiatieven van het Gewest om beroepen in de bouw aantrekkelijker te maken. Hier zijn een paar voorbeelden: • Construcity bikeshow: Als onderdeel van dit project rijdt een promotieteam op een bakfiets door de openbare ruimte om diverse mensen te ontmoeten; • Construcity zet ook initiatieven op in samenwerking met de particuliere sector. Een voorbeeld daarvan is de campagne "De bouw kijkt verder, veel verder". • Daarnaast bestaat er een sectorale kaderovereenkomst waarin de grote lijnen en doelstellingen van deze ontwikkeling zijn vastgelegd (Kaderakkoorden Brupartners) • Construcity lanceerde ook het plan 'Renolution Ready', gericht op bewustwording en opleiding voor scholen en bouwopleiders. • Ten slotte is er ook een communicatiecampagne gelanceerd over beroepen in de duurzame bouw, met de steun van de sector en Leefmilieu Brussel. Het Gewest ontwikkelt ook initiatieven om de verschillende spelers in het bouwproces beter te informeren: arbeiders, aannemers en ook de burgers die een beroep doen op de diensten van aannemers. Het is belangrijk de juiste keuzes te kunnen maken wanneer het werk wordt gepland. Hoe beter de kwaliteit van het werk, hoe beter het niet alleen is voor het klimaat, maar ook voor je portemonnee. Als er meerdere klussen moeten worden uitgevoerd, is het belangrijk de juiste volgorde aan te houden en de juiste materialen te gebruiken. Als burger is het niet altijd gemakkelijk om de nodige kennis te hebben om het werk te volgen. Er is ook een online-opleiding van 35 minuten beschikbaar om burgers te helpen door de



	basisbeginselen uit te leggen: Verwarming van gebouwen - Elearning Construcity.nl. Naast deze opleiding zijn er 23 technische fiches ontwikkeld om het publiek te begeleiden bij het kiezen van materialen, de juiste techniek en het uitvoeren van de werken. Die informatie is niet alleen bedoeld voor het grote publiek, maar ook en vooral voor toekomstige vakmensen, om ervoor te zorgen dat de aandachtspunten bij het aanbrengen van isolatie duidelijk worden aangegeven. De factsheets zullen binnenkort online beschikbaar zijn, met name op de website Building Your Learning van Constructiv.
<i>Gerichte en proactieve informatie verstrekken aan bewoners over energiezuinig gedrag: informatie over renovaties op de gas- en elektriciteitsrekening, jaarlijkse brief over het energieverbruik die een vergelijking biedt met het gemiddelde verbruik van een gelijkwaardig huishouden; alternatieve oplossingen voorstellen, tips en tricks om het verbruik te verminderen, uniek loket, van deur tot deur ...</i>	Als antwoord op deze aanbeveling vond in juni 2025 een transversale workshop over Duurzaam gebruik plaats in het kader van de Alliantie RENOLUTION. Het doel van de workshop was om concrete voorstellen te doen voor eind 2025. Tijdens deze workshop werden de aanbevelingen van de Burgerraad gegroepeerd met die van andere initiatieven en werkgroepen (BHPE, Slowheat, enz.). Er werd een gedragsanalyse uitgevoerd, die ook als basis zal dienen voor het ontwikkelen van concrete acties. Deze analyse omtrent het gebruik van hun woning werd uitgevoerd bij 1275 inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De volgende onderwerpen kwamen aan bod: verwarming, vochtigheid, ventilatie, oververhitting, warm water en verlichting. Het onderzoek stelde ons in staat te achterhalen wat de deelnemers motiveerde om bepaalde dingen te doen of net niet te doen. Het zal worden aangevuld met een nieuwe studie over bijverwarmingstoestellen begin 2026. Daarnaast voorzien de Brusselse elektriciteits- en gasordonnanties in een aantal maatregelen om de informatie over het verbruik in de hand te werken: ● Distributienetbeheerder Sibelga stelt gratis een tool ter beschikking die via het internet toegankelijk is om meetgegevens te raadplegen. Dat is de applicatie MySibelga, beschikbaar op smartphone en op computer;



	● Leveranciers moeten klanten informeren over hun werkelijke verbruik. Informatie over het werkelijke elektriciteitsverbruik omvat een vergelijking van het huidige elektriciteitsverbruik van de eindafnemer met het verbruik in dezelfde periode van het voorgaande jaar, in grafische vorm, evenals een vergelijking met het gemiddelde en mediane verbruik van een eindafnemer die tot dezelfde categorie gebruikers behoort en de norm of referentie vormt. ● Slimme elektriciteitsmeters worden momenteel uitgerold. Eindklanten met een slimme meter kunnen een 'verfijnd' meetregime activeren (bekend als 'R3') waarbij Sibelga hun belastingscurve (d.w.z. hun elektriciteitsafnames en -injecties met tussenpozen van 15 minuten) afleest, die ze kunnen raadplegen via MySibelga. Die verschillende elementen geven informatie over het verbruik, maar niet over energiezuinigheid als dusdanig, noch over de impact van renovaties op het elektriciteits- en gasverbruik. Als de regering hiertoe besluit, kan ze de komende jaren een gewestelijke elektriciteits- en gaswetgeving overwegen die facturen koppelt aan stimulerende maatregelen voor renovatie. In die zin zou het werk van de interdisciplinaire workshop Duurzaam gebruik een belangrijke rol kunnen spelen.
<i>Ruimten creëren voor uitwisseling, overleg en informatie.</i>	In het kader van de projectoproep 'Vooruit met de wijk' van Leefmilieu Brussel steunt het Gewest initiatieven van burgers en collectieven om ruimten voor uitwisseling en informatie tussen burgers te creëren. Het gaat om projecten op het gebied van vergroening en biodiversiteit, duurzame voeding en moestuinen, afvalpreventie en beter afvalbeheer, en zachte en gedeelde mobiliteit. In het kader van deze lokale dynamiek ontstonden er nieuwe plekken voor uitwisseling en samenzijn in de wijken, die zich tot 'Participatieve duurzame wijken' ontpopten. Die projecten worden geleid door burgercollectieven en werken de uitwisseling en ontmoetingen tussen steeds meer burgers in de hand.



	U kunt alle projecten hier ontdekken of surfen naar Participatieve duurzame stadswijken. De nieuwe Brusselse regering zal ook verantwoordelijk zijn voor de verdere ondersteuning en ontwikkeling van deze vrijwillige klimaatacties in de wijken.
--	--

De burgers vonden ook dat de **(her)vergroening van de stad** een overheidsprioriteit moet zijn en dat naast de aanleg van nieuwe groene ruimten ook de verbetering van bestaande groene ruimten verder moet worden nagestreefd. Hetzelfde geldt voor de toegankelijkheid van de groene ruimten en het blauwe netwerk, vooral in de buurt van scholen. Groene ruimten zijn van onschatbare waarde om de lucht te koelen tijdens hittegolven of om regenwater op te vangen tijdens hevige stormen. In die optiek werden de voorstellen van de burgers voor de strijd tegen de verzegeling van de ruimte en het geïntegreerd beheer van regenwater bestudeerd en zullen ze worden opgenomen in de herziening van het **Brussels Waterbeheerplan (WBP)**, die momenteel aan de gang is, en in het Gewestelijke **Mobiliteitsplan** en het **Natuurplan** onder leiding van Leefmilieu Brussel.

<i>Voorstellen van burgers</i>	<i>Opvolging van de bevoegde overheid</i>
<i>Stoppen met het maaien van bepaalde openbare en particuliere ruimten, en stoppen met snoeien wanneer het de biodiversiteit in gevaar brengt (effect op nesten, knaagdieren en insecten).</i>	Deze door de Burgerraad voorgestelde maatregel kan een grote impact hebben op de biodiversiteit en het klimaat (koolstofopslag) en wordt al toegepast voor sommige groene ruimten. Er wordt een onderzoek uitgevoerd om deze uit te breiden naar andere intensiever gebruikte gebieden in de eerste kroon van het Gewest. Het zal dus aan de nieuwe regering zijn om te bekijken hoe ze deze maatregel wil aanpakken. De effecten ervan kunnen immers een grote impact hebben op het klimaat en de aanpassing van ecosystemen aan de huidige klimaatveranderingen.
<i>Premies invoeren voor vergroening met duurzame planten.</i>	Deze maatregel kan gemakkelijker worden gerealiseerd door gewestelijke steun te bieden aan verenigingen die dit soort diensten aan burgers aanbieden, aangezien het moeilijk lijkt om hem op individueel niveau uit te voeren. Het Gewest ondersteunt bijvoorbeeld de vzw Bûûmplanters, die participatieve projecten opzet om de



	stad groener te maken, zowel in de openbare als in de privéruimte. Het ondersteunt ook de burgerboomkwekerijen ontwikkeld door het centrum voor stadsecologie. Op die manier zaaien en kweken burgers inheemse planten, waaronder fruitbomen, die vervolgens worden verdeeld en herplant in de gemeentelijke openbare ruimten of privéruimten. Tot slot ondersteunt het Gewest, in het kader van het plan Renature.brussels lokale initiatieven zoals Vegetalab, dat wordt gesteund door de gemeente Vorst en tot doel heeft inheemse planten te produceren om de openbare ruimte te vergroenen met planten die beter afgestemd zijn op een stadsomgeving.
<i>Ruimten vergroenen met waterdoorlatende oppervlakten waardoor ook beplanting van wegen, parkeerplaatsen en trottoirs mogelijk is, waarbij er voor wordt gezorgd dat mensen met beperkte mobiliteit geen hinder ondervinden.</i>	Als onderdeel van de renovatie van de wegen zijn er grote projecten afgerond of in uitvoering, waardoor de hoeveelheid open land is toegenomen. In cijfers was in mei 2023 al een oppervlakte van meer dan 3200 m² gedemineraliseerd. Denk bijvoorbeeld aan: - het Flageyplein, - de Bossaertlaan (Basiliek) en het verlengde daarvan, - de Sermonlaan, - de Lakenlaan, - de Vilvoordsesteenweg, - de Simonetlaan, - de Kleine Ring, - de Lambermontlaan, - de Kortenberglaan, - het Schumannplein, - de A12 Parkway, - de Desmet de Naeyerlaan.
<i>Het gebruik van doorlaatbare materialen voor het wegdek in de hand werken: doorlaatbaar beton, met lichte kleuren om te voorkomen dat het beton de warmte vasthoudt.</i>	Brussel Mobiliteit zal de technische aanbevelingen van het Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw (OCW) in acht nemen, die zijn opgenomen in het document 'Drainaspave' (<i>praktijkcode R108 van het OCW</i>). Dat bevat een tabel die als richtlijn dient voor waterdoorlatende bitumineuze verhardingen en de mogelijke toepassingsgebieden, met mogelijke voor- en nadelen. Er wordt ook rekening gehouden met gevallen waar waterdoorlatende bitumineuze verharding niet wordt aanbevolen;



	De trottoirs en parkeerplaatsen worden momenteel onderzocht op de mogelijkheid om ze waterdoorlatend te maken. In cijfers: In 2024 is 95 ha van de ondoorlaatbare oppervlakken niet langer aangesloten op de riolering
<i>Er moet een register worden aangelegd van de groene en blauwe ruimten, met duidelijke en gedifferentieerde definities voor elk van de gebruiksvormen ervan.</i>	Op het portaal geodata.leefmilieu.brussels van Leefmilieu Brussel kunt u nu al de meeste informatie over openbare groene en blauwe ruimten raadplegen. Aan de hand van deze gegevens werkt Perspective aan een volledige bijwerking van de bestaande feitelijke situatie (SitEx - identificatie van het werkelijke gebruik per perceel). Deze inventarisatie is aan de gang (binnen de grenzen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)). Het gehoopte doel is in 2026 een vereenvoudigde inventaris te publiceren en de volledige inventaris te publiceren op hetzelfde moment dat het bijgewerkte GBP wordt onderzocht (naar schatting vóór 2029). De focus van dit plan ligt op het gebouwenpark. Met onbebouwde gebieden wordt rekening gehouden op basis van gegevens van Leefmilieu Brussel. Voor een nauwkeurige SitEx-inventarisatie van de onbebouwde oppervlakte zijn een nieuw mandaat en passende middelen nodig. De inventarisatie van privétuinen ontbreekt immers momenteel in de gegevens (inclusief waterdoorlatende oppervlakken of begroeide gebieden op schoolpleinen). Een mogelijkheid voor de toekomstige regering is gebruik te maken van het nieuwe Eurostat-rapport over 'ecosysteemrekeningen', dat EU-lidstaten verplicht om de oppervlakte van hun bebouwde en niet-bebouwde ecosystemen te inventariseren (1^e deadline: december 2028). Die verplichte rapportage zal ons in staat stellen om de onbebouwde omgeving beter te beschrijven. Leefmilieu Brussel en Perspective kunnen de nodige gegevens gezamenlijk produceren als de regering ermee instemt om hen daarvoor het mandaat en de middelen te geven.



<i>'Rewilding' promoten: het laten verwilderen van tuinen en het gras niet maaien in mei om insecten en vogels de kans te geven te nestelen in de groene ruimten van tuinen.</i>	In de meeste gevallen past Leefmilieu Brussel de klassieke natuurbeheeraanpak toe. Er worden doelen gesteld voor verschillende biotopen en soorten en vervolgens worden beheermaatregelen onderzocht om die doelen te bereiken. Op basis van deze analyse wordt vervolgens bepaald hoe het natuurbeheer zal worden uitgevoerd. Daarom wordt voor elk gebied de beste beheermethode bepaald, rekening houdend met de aanwezige soorten en het functioneren van de bestaande biotopen. Het principe van <i>rewilding</i>, zoals genoemd door de Burgerraad, is meer gebaseerd op natuurlijke dynamiek dan op gerichte doelstellingen voor bepaalde soorten en habitats. Die dynamiek wordt vaak ondersteund door de introductie van belangrijke soorten zoals grote planteneters en (top)roofdieren. Brussel Leefmilieu onderzoekt echter de mogelijkheid om dit renaturatieprincipe toe te passen op bepaalde gebieden. Die aanpak kan ook andere voordelen bieden, zoals lagere onderhoudskosten. Hij wordt al toegepast op gebieden die door Leefmilieu Brussel worden onderhouden. Voor alle andere gebieden waar bewoners zelf actie willen ondernemen (bijvoorbeeld privétuinen), kunnen ze terecht op de portaalsite Renature.Brussel. Ze vinden er alle informatie die ze nodig hebben om actie te ondernemen. Dat kan bijvoorbeeld met behulp van informatiefiches, die voornamelijk gericht zijn op privétuinen en op planten voor dieren.
<i>In de parken gebieden afbakenen waar de biodiversiteit moet worden beschermd.</i>	De Natura 2000-beheerplannen bieden informatie over de meest waardevolle en kwetsbare zones binnen beschermde gebieden. Op basis daarvan worden soms specifieke zones gespecificeerd die moeten worden beschermd. Het kan bijvoorbeeld gaan om vochtige gebieden en bosgebieden, of om het beschermen van het wortelstelsel van een specifieke boom.



	De regering heeft zich ertoe verbonden om tegen 2030 25% van het Brusselse grondgebied te beschermen. Die bescherming gaat gepaard met de definiëring van specifieke doelstellingen met betrekking tot de natuur, met name de ruimtelijke bescherming van kwetsbare gebieden in groene ruimten. Het doel is te identificeren wat belangrijk is voor de biodiversiteit. Om die beter te beschermen, kunnen we bijvoorbeeld een afsluiting of een informatiepaneel plaatsen om de buurtbewoners beter te informeren. De bescherming van die gebieden maakt ook deel uit van de bijgewerkte versie van het gewestelijk plan voor ruimtelijke ordening waar momenteel aan wordt gewerkt. Leefmilieu Brussel staat in voor de aanwijzing van natuurgebieden. Dat alles hangt echter af van de definitieve goedkeuring van de bijwerking door de regering. Daarnaast loopt er momenteel een studie onder de titel 'LIFE Belgium for Biodiversity', bedoeld om de biodiversiteit te helpen beschermen en herstellen. De studie onderzoekt ook de impact van recreatieve evenementen op de biodiversiteit in groene ruimten en bossen. Een van de aanbevelingen van dit onderzoek is de aanleg van stille gebieden op basis van de ecologische vereisten van doelsoorten zoals reeën, bijeneters en vleermuizen. Dat kan helpen om de bestaande biodiversiteit beter te beschermen. Op dit moment is er geen kaart of plan waarop de gebieden die gereserveerd zijn voor de natuur gemarkeerd staan. Ze maken deel uit van de grotere beschermde gebieden op GEODATA. De regering kan beslissen de overheidsdiensten een mandaat te geven om een kaart te ontwikkelen waarop de beschermde natuurgebieden aangeduid staan. Om dat te illustreren, kan ook de hulp worden ingeroepen van buurtbewoners.
--	---



Cyclus 2: "Duurzame voeding"

Het onderwerp van de tweede cyclus, duurzame voeding, moet nog een finale feedback krijgen van de Brusselse regering. De [Good Food](#)-strategie wordt aangestuurd door Leefmilieu Brussel en wordt momenteel herzien. Een aantal burgervoorstellen werd al door de overheidsdiensten geanalyseerd om deel uit te maken van het corpus van voorstellen voor de nieuwe Good Food-strategie, die in 2026 aan de regering zal worden voorgelegd. Een voorbeeld is het voorstel van de burgers om supermarkten te benaderen met de vraag om lokale producten aan te bieden en voedselverspilling tegen te gaan, in de wetenschap dat er nog geen bindende regels zijn.

Het Brussels Gewest heeft samen met de twee andere gewesten en de grote distributiemerken een vrijwillig samenwerkingsprotocol opgesteld met de volgende doelstellingen:

- Het aantal dierlijke eiwitproducten verminderen;
- Het aandeel biologische producten verhogen en het assortiment Belgische producten uitbreiden;
- Voedselverspilling voorkomen.

De Burgerraad slaagde er ook in een nieuwe dynamiek en samenwerking tot stand te brengen tussen spelers in de voedingssector, wat de ontwikkeling van toekomstige concrete acties op dit gebied mogelijk maakt.

We noemen meer bepaald de volgende realisaties:

- Leden van het Opvolgingscomité van de Burgerraad werden uitgenodigd op een bijeenkomst van de [participatieve Good Food](#)-raad om de voorstellen van burgers te delen. Die participatieve raad, die diverse spelers in Brussel verenigt (overheid, privésector, verenigingsleven en academici), stelde voor een link te creëren om het werk van zowel de Burgerraad als de participatieve raad te versterken.
- De leden van het Toezichtcomité van de Burgerraad konden ook deelnemen aan een werksessie met [Fevia](#), de federatie van Belgische voedingsbedrijven, over de ontwikkeling van hun [roadmap voor duurzame ontwikkeling](#). Hierin wordt uiteengezet hoe zij de sector de komende jaren duurzamer willen maken. Ook [Comeos](#), dat de handel en diensten in België vertegenwoordigt, stelde de aanbevelingen van de burgers voor aan zijn leden.
- Sommige aanbevelingen van de burgers hebben betrekking op verschillende verantwoordelijkheidsgebieden, wat heeft geleid tot de oprichting van een interdisciplinaire stuurgroep die de verschillende spelers binnen deze gebieden samenbrengt. Om bijvoorbeeld te werken aan aanbevelingen met betrekking tot de regulering van reclame, werd een samenwerking opgezet tussen federale, gewestelijke, gemeenschaps- en gemeentelijke spelers.

Ontdek [hier de voorstellen](#) en de eerste reactie van de regering.

Cyclus 3: "De deel- en samenwerkingseconomie"



Deze nieuwe dimensie van lokale economische activiteit in buurten beoogt een grotere sociale cohesie terwijl de overgang naar nieuwe productie- en consumptiepatronen wordt versneld. Ze is zeer energie-efficiënt en daarom klimaatvriendelijker. De voorstellen van de Burgerraad werden in 2025 ingediend bij de regering, die haar eerste feedback nog moet geven. De Burgerraad heeft echter al een stempel kunnen drukken op de gewestelijke dynamiek door haar zeer interessante voorstellen op dit gebied.

Een voorbeeld is de noodzaak om te zorgen voor de promotie en zichtbaarheid van alle lokale initiatieven op het gebied van deel- en samenwerkingseconomie en solidariteit die in het Brussels Gewest bestaan. Het doel is ze beter bekend te maken bij een breder publiek en hun gebruikersbestand te vergroten.

Een ander voorbeeld van concrete voorstellen van de Burgerraad is om samen te werken met lokale bibliotheken in de Brusselse gemeenten om de mogelijkheid te onderzoeken om naast boeken ook doe-het-zelf- en renovatiebenodigdheden zoals schuurmachines, boren, zagen enz. uit te lenen. Zo kunnen voorwerpen die duur zijn om individueel aan te kopen gedurende hun hele levensduur worden gedeeld. Dat betekent een lagere kost voor de gezinnen en een betere milieu- en klimaatbalans.

In dit stadium is het nog te vroeg om te praten over de concrete impact van de voorstellen van de derde cyclus. Aangezien dat ze zeer goed zijn ontvangen door de sector van de deel- en samenwerkingseconomie en door bepaalde spelers in het veld kunnen we alleen maar vaststellen dat de kwaliteit van de ingediende voorstellen elk jaar verbetert.

Ontdek [hier de voorstellen](#) over de deel- en samenwerkingseconomie.

De eerste feedback van de regering voor deze derde cyclus is voorzien in 2026.

Tot slot willen we nog meegeven dat er voor 2026 al een vierde cyclus in voorbereiding is in samenwerking met de gewestelijke administratie Paradigm. Paradigm richt zich op een verantwoorde en rechtvaardige digitalisering en de aandacht voor de effecten van de digitale ontwikkeling op het milieu en het klimaat.

Wilt u op de hoogte blijven over de verschillende cycli van de Burgerraad voor het klimaat, de debatten en de voorstellen, [abonneer u dan op onze nieuwsbrief](#).

3 - CONCLUSIES

De afgelopen jaren heeft de Burgerraad voor het klimaat bewezen dat hij fungeert als een open en levend laboratorium voor lokale democratie, met aandacht voor een van de grote



uitdagingen van vandaag. Het is een baanbrekende dynamiek die zich momenteel ontwikkelt, evenals een breed en sterk besef van de hoogdringendheid van de uitdagingen op klimaatvlak. Het is ook een belangrijke hefboom om het democratische debat en het samenleven in een dichtbevolkte stedelijke regio nieuw leven in te blazen. Dit buitengewone experiment in milieubeheer, dat nog altijd loopt, trok al snel de belangstelling van een groot aantal belanghebbenden, waaronder de pers en waarnemers in het buitenland. Dat is zowel te danken aan de originaliteit ervan, als aan de kansen die het creëert om vernieuwende voorstellen van burgers te realiseren.

ER WORDT OVER ONS GEPRAAT IN DE MEDIA

De Burgerraad voor het klimaat krijgt flink wat media-aandacht.

Om te beginnen zijn er de Franstalige kranten (bv. [Sudinfo](#), [l'Avenir](#), [RTBF](#)) en televisie- en radio-uitzendingen (bv. [Vivacité](#), [RTBF](#), [BX1](#)). Daarnaast is er ook de Nederlandstalige pers (bv. [Bruz](#), [Het Nieuwsblad](#), De Zondag).

Maar het waren niet alleen de artikels en rapporten die hielpen om de Burgerraad meer bekendheid te geven. Ook op de sociale netwerken zijn we erg actief. Meer dan 5000 mensen volgen ons al op [Instagram](#). Jij ook?

ER WORDT OVER ONS GEPRAAT IN HET BUITENLAND

De Burgerraad voor het klimaat wordt genoemd als een inspirerend voorbeeld van innovatieve democratie met publieke klimaatdoelstellingen tot ver buiten onze gewestelijke en zelfs nationale grenzen. In de afgelopen jaren is de Burgerraad uitgenodigd in diverse landen in Europa (Frankrijk, Spanje, Italië), maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld in Canada.

Het is dan ook een unieke raad, want het gaat om een permanent project, opgezet door een regionale overheid en specifiek gericht op het klimaat. Ook het juridische kader van de Burgerraad trekt de aandacht in binnen- en buitenland.

Tot nu toe was er in de eerste plaats veel belangstelling voor het model zelf en de diversiteit van de deelnemers. Maar met dit document willen we ook bekendheid geven aan de impact van de Burgerraad. En dat is nog maar het begin.

OPVOLGING OP LANGE TERMIJN

Hoewel de eerste cyclus van de Burgerraad plaatsvond tussen februari en april 2023, zitten veel van onze aanbevelingen nog altijd in de implementatiefase. Dat is natuurlijk te wijten aan de uitzonderlijke situatie als gevolg van de regeringsonderhandelingen die op het moment van schrijven nog aan de gang zijn, na de gewestelijke verkiezingen in mei 2024. Maar het heeft



ook te maken met de werking van de klimaatgovernance zelf, waarbij haalbaarheids- en impactstudies en de uitvoering van beslissingen tijd kosten.

Het is belangrijk dat voor ogen te houden, want gezien de impact van de voorgestelde maatregelen en hun beoogde doeltreffendheid, moet klimaatgovernance zichzelf de tijd gunnen om te beoordelen wat het beste is voor het klimaat én voor de Brusselaars.

Daarom heeft het secretariaat van de Burgerraad een evaluatie- en monitoringplatform opgezet. Het doel van die structuur is om elk half jaar de verschillende experts van de gewestelijke overheidsinstanties te bevragen die betrokken zijn bij de implementatie en opvolging van de klimaatvoorstellen van de burgers.

Bij elke bijwerking kan het secretariaat samen met de betrokken thematische deskundige nagaan en beoordelen wat er in de tussentijd al dan niet is bereikt en waarom (niet).

Dit is het eerste rapport over de opvolging van het werk van de Burgerraad voor het klimaat. Het is onze bedoeling elk jaar een nieuw rapport te publiceren. We willen in de eerste plaats transparant zijn tegenover van de burgers die tijdens meerdere weekends hun vrije tijd hebben vrijgemaakt voor dit proces. Daarnaast willen we ook rekenschap afleggen en transparant zijn tegenover de hele bevolking en de Brusselse spelers en instellingen die betrokken zijn bij deze transitie naar een duurzamere en eerlijkere klimaattoekomst voor ons Gewest.

GRAAG OP DE HOOGTE BLIJVEN?

[Meld u hier aan voor onze nieuwsbrief.](#)

Volg onze social media:

- www.facebook.com/assembleeklimaat
- www.instagram.com/assemblee_klimaat



Bijlagen

DE BURGERRAAD MAAKT DEEL UIT VAN EEN BREDER KLIMAATACTIEPLAN

De Burgerraad voor het klimaat maakt deel uit van de klimaatgovernance van het Gewest. Ongeacht het thema van de cyclus is er een vast strategisch en juridisch kader voor de korte, middellange en lange termijn, waarin de dimensies van burgerparticipatie zijn vastgelegd. Dat wordt zowel beïnvloed door Europese richtlijnen als door nationale en regionale strategieën en visies.

Voor de Europese richtlijn gaat het om artikel 15 van Verordening (EU) 2018/1999 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie. De verordening bepaalt de inhoud en de structuur. De EU-lidstaten werken hun 30-jarenstrategieën bij wanneer zij dat nodig achten, en minstens om de 10 jaar. De eerstvolgende keer dat een nationale LTS moet worden uitgevoerd in overeenstemming met artikel 15 in kwestie is uiterlijk 1 januari 2029. Ze zal de periode 2030-2060 bestrijken.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is deze participatieve dimensie van klimaatactie terug te vinden in het [Brussels Wetboek voor Lucht, Klimaat en Energiebeheersing \(BWLKE\)](#). Het BWLKE werd aangenomen op 2 mei 2013 en is sindsdien voortdurend in ontwikkeling. Het omvat tal van maatregelen met betrekking tot energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, vervoer, luchtkwaliteit en klimaat.

Het BWLKE heeft de volgende doelstellingen:

- de gewestelijke beleidslijnen inzake lucht, klimaat en energie in één wetboek samenbrengen;
- de energiebehoeften zoveel mogelijk drukken;
- onze afhankelijkheid van niet-hernieuwbare energiebronnen terugdringen;
- energie uit hernieuwbare bronnen gebruiken;
- rationeel energiegebruik in de hand werken;
- de energieprestaties en het binnenklimaat van de gebouwen verbeteren;
- de milieu-impact als resultaat van de mobiliteitsbehoeften verminderen;
- de overheidsdiensten als voorbeeld stellen op het gebied van energie-efficiëntie van gebouwen, transport en rationeel energiegebruik.

Het BWLKE vormt de wettelijke basis voor meerdere gewestelijke maatregelen, waaronder verplaatsingsplannen, parkeren buiten de openbare weg, PLAGE, EPB, LEZ, LKEP enz.

[De Klimaatverordening](#) van 17 juni 2021 versterkt de gewestelijke klimaatgovernance aanzienlijk door nieuwe bepalingen in het BWLKE op te nemen. Deze veranderingen zijn onder andere:

- het stellen van doelen voor het verminderen van directe en indirecte gewestelijke broeikasgasemissies. Het Gewest moet **tegen 2050 koolstofneutraal zijn door de directe gewestelijke uitstoot te verminderen met minimaal 40% in 2030, 67% in 2040 en 90% in 2050 ten opzichte van 2005**. De regering zal instaan voor het opstellen van een gewestelijk beleid voor de vermindering van indirecte emissies om tegen 2050 een traject te halen dat vergelijkbaar is met dat voor directe emissies;
- de formulering van de beginselen voor het klimaatbeleid (zie artikel 1.2.5 van het BWLKE);
- de oprichting van een onafhankelijk **Comité van Klimaatdeskundigen**. De opdracht is te beoordelen of de gewestelijke beleidsmaatregelen in overeenstemming zijn met de



klimaatdoelstellingen door jaarlijks een rapport op te stellen en op verzoek van de regering adviezen uit te brengen;

- *een verbod op de installatie van kolen- en oliegestookte verwarmingssystemen vanaf respectievelijk september 2021 en juni 2025.*

Tot slot is klimaatgovernance ook een integraal onderdeel van het [gewestelijk Lucht-Klimaat-Energieplan](#), het welbekende LKEP. Op 2 juni 2016 heeft de Brusselse regering het LKEP aangenomen, dat zijn wettelijke basis heeft in het BWLKE. Dat plan stelt 64 maatregelen en 144 acties voor die het Gewest in staat moeten stellen zijn emissies met 30% te verminderen tegen 2025 (ten opzichte van 1990) en zijn doelstellingen op het gebied van luchtkwaliteit en energie te halen.

Het LKEP is gericht op de sectoren die de meeste broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen uitstoten (bouw, transport enz.). Het moedigt de productie van hernieuwbare energie aan en integreert de thema's lucht, klimaat en energie in het Brusselse beleid.

In april 2015 onderging het een milieueffectenstudie om de impact ervan op het milieu in te schatten. Vervolgens vond in juni en juli een openbaar onderzoek plaats, waarbij een groot aantal belanghebbenden hun mening gaven. De manier waarop de gegeven meningen en opmerkingen in acht zijn genomen en het milieueffectenrapport zijn te vinden in de milieuverklaring.